

7.10.2020

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 139/2020 vp)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt MaRalta lausuntoa Hallituksen esityksestä tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. MaRa lausuu kunnioittavasti seuraavan.

Ravintola-alan yritysten ja työntekijöiden taloudellisesta tilanteesta

Eduskunta sulki päätöksellään ravintolat asiakkailta 4.4. – 31.5.2020. Ravintola-alan yritykset ottivat sulkemispäätöksen tyynesti vastaan. Alan yrittäjät kokivat, että yhteiskuntamme on uuden, tuntemattoman uhan edessä. Yrittäjien suhtautuminen rajoitustoimeen oli hyväksyvä siitä huolimatta, että sen tiedettiin johtavan alan yritysten ja työntekijöiden syvään ahdinkoon. Tuolloin yrityksillä oli käsitys, että koronavirusi voi mennä ohi nopeasti.

Sulkuaikana alan yritysten kassat tyhjenivät siitä huolimatta, että eduskunta päätti sulkemisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta yrityksille. Ne kattoivat kuitenkin vain osan kuluista. Eduskunnan budjettiin varaamasta 171 miljoonasta eurosta on käytetty tällä hetkellä alle 100 miljoonaa euroa. Useita kymmeniä miljoonia euroja jää jakamatta liian tiukkojen ehtojen ja KEHA-keskuksen tulkintojen vuoksi. Yritykset, jotka saivat lainaa, ottivat sitä lisää, lainojen eräpäiviä siirrettiin, iso osa vuokranantajista tuli vastaan sulkuaikana joko poistamalla vuokranmaksuvelvollisuuden tai alentamalla vuokraa. Noin 1 500 anniskeluravintolayritystä siirsi verojen maksua tähän syksyyn. Osa ravintolayrityksistä sai avustusta myös Business Finlandilta ja ELY-keskukset.

Myös alan työntekijöiden määrä on vähentynyt maaliskuun loppupuolelta lukien. Yhteinelaskettuna lomautettujen, irtisanottujen, vuokratyön käytön loppumisen ja määräaikaisten työsuhteiden syntymättä jäämisen seurauksena työ on loppunut tai olennaisesti vähentynyt kymmeniltä tuhansilta työntekijöiltä. Tämä on ajanut työntekijät syvään ahdinkoon. Palvelualojen ammattiliiton tuoreen selvityksen mukaan 56 prosenttia PAMin majoitus- ja ravintola-alalla työskentelevistä jäsenistä on joutunut tinkimään ruoan laadusta ja määrästä. Peräti 22 prosenttia on joutunut tinkimään myös lääkkeiden hankkimisesta ja 26 prosenttia lääkärissä käynneistä. Edellä mainitut luvut koskevat kevättä ja kesää 2020.

Koronakriisi vaikuttaa erittäin negatiivisesti alan yrityksiin ja niiden työntekijöihin ainakin syksyyn 2021 asti. Yritykset ja niiden työntekijät eivät selviä sinne asti muuten kuin niin, että ravintolat saavat tarjota palvelujaan asiakkailleen mahdollisimman vapaasti asiakkaiden ja työntekijöiden turvallisuus huomioon ottaen. Muussa tapauksessa suuri osa alan yrityksistä ajautuu konkurssiin tai lopettaa muuten toimintansa, ja työntekijöiden vaikeudet pahenevat merkittävästi PAMin selvityksen kevään ja kesän 2020 tilanteesta.

Myös tällä on raskas hinta niin taloudellisesti kuin inhimillisinä kärsimyksinä. Kun koronaviruksen ja sen estämisen toimia harkitaan, hallitus ja terveysviranomaiset jättävät ottamatta huomioon nämä kielteiset vaikutukset.

Sääntelyn hyväksyttävyydestä

Ravintola-alan yritykset hyväksyivät kevään ja alkukesän rajoitustoimet. Tilanne on nyt muuttunut. Tiedämme enemmän viruksesta, sen tartumisesta ja sairastuneiden hoitamisesta. Alan yrityksillä ja työntekijöillä ei ole enää kevään rajoitustoimien jälkeen taloudellisesti mahdollista kestää voimakkaita rajoitustoimia sulkutoimista puhumattakaan.

MaRa on toistuvasti pyytänyt hallitukselta ja terveysviranomaisilta lukuja siitä, kuinka paljon koronavirukselle altistumisia ja koronatautintoja on ollut yhtäältä yöravintoloissa ja toisaalta ruokaravintoloissa, kahviloissa, liikenneasemien ravintoloissa ja majoitusliikkeiden aamiaisravintoloissa. Toistuvista pyynnöistämme huolimatta emme ole saaneet näitä lukuja. Niiden luotettava todentaminen on välttämätöntä sen arvioimiseksi, ovatko rajoitustoimet oikeasuhtaisia ja välttämättömiä. Tämä on johtanut siihen, että esitettävältä sääntelyltä puuttuu yrittäjien näkökulmasta hyväksyttävyyttä.

MaRa pyytää hallitukselta seuraavat tiedot jo eduskuntakäsittelyä varten:

- 1. Kuinka paljon altistumisia ja vahvistettuja koronavirustartuntoja on ollut yöravintoloissa syksyn aikana (erityisesti yökerhoissa)?**
- 2. Kuinka paljon altistumisia ja vahvistettuja koronavirustartuntoja on ollut ruokaravintoloissa, kahviloissa, liikenneasemien ravintoloissa ja majoitusliikkeiden aamiaisravintoloissa syksyn aikana?**
- 3. Hallituksen on perusteltava, miksi omavalvonta, tehostetut hygieniatoimenpiteet, asiakkaiden ohjaaminen ja istumapaikkavaatimus ravintoloissa yhdistettynä riskiperusteiseen viranomaisvalvontaan eivät ole riittäviä toimenpiteitä koronapandemian torjumiseksi.**
- 4. Ilman näitä tietoja ja perusteluja hallituksen esitys ei tarjoa riittävää tietopohjaa lakiesityksen hyväksyttävyyden, oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden arviointiin.**

Ehdotetuista rajoitustoimista

Lievempi rajoitustila

Ravitsemisliikkeen tulisi lopettaa anniskelu klo 24 ja ravitsemisliikkeen tulisi sulkea ovensa klo 01.00. Säännös tarkoittaisi käytännössä sitä, että yökerhotoiminta loppuisi. Asiakkaat alkavat saapua yökerhoon klo 23 jälkeen, joten anniskeluaika jäisi niin lyhyeksi, ettei ravintolaa kannata avata lainkaan. Tämä johtaa yökerhoyritysten taloudellisen ahdingon merkittävään kasvuun. Yökerhojen nuoret työntekijät joudutaan lomauttamaan tai irtisanomaan. Työntekijöiden keski-ikä yökerhoissa on 25 vuotta.

Yökerhotoiminnan kieltäminen käytännössä johtaa juhlien siirtymiseen yksityistiloihin, joissa ei ole vastuullista järjestäjää eikä niissä tarvitse noudattaa anniskelu- ja koronalainsäädäntöä juhlijoiden turvaksi. On runsaasti esimerkkejä siitä, kuinka koronavirustartunnat ovat levinneet nuorten järjestämistä yksityistilaisuuksista.

Kun pohdittiin anniskelun rajoittamista yöaikaan, MaRa esitti, että anniskelu loppuisi klo 01.00 ja ravintolat olisi suljettava klo 02.00. Tämä olisi mahdollistanut sen, että suurempi osa yökerhoista olisi voinut olla auki. Hallitus ei kuitenkaan suostunut esitykseemme. Turun yliopiston virusopin professori Ilkka Julkusesta kysyttiin Ylen A-studiossa (30.9.2020), olisiko tunnin lisäajalla merkitystä koronaviruksen leviämiseen. Hän vastasi, ettei hän pidä tunnin lisäaikaa merkittävänä. Kun lisätunnilla olisi suuri merkitys niin yökerhojen kuin niiden työntekijöidenkin kannalta, on perusteltua kysyä, miksi hallituksen esityksessä ei oteta lähtökohdaksi anniskelun loppumista klo 01.00 ja ravintolan sulkemista klo 02.00. Jollei tälle rajoitustoimelle ole perustetta, se tulee kumota.

Hallituksen esittämän toimintamallin mukaan esimerkiksi liikenneasemien ravintolat tulee sulkea asiakkailta klo 01.00 ja ne saa avata uudelleen 04.00. Hallituksen esityksessä ei ole perusteltu, miksi liikenneturvallisuuden ja ammattiliikenteen kannalta tärkeät ravintolat pitää sulkea kolmen tunnin ajaksi. Tätä ei ole hallituksen esityksessä perusteltu, koska sille ei ole löydettävissä perusteluita.

Lakiin tai sen perusteella annettuun asetukseen tulisi ottaa poikkeussäännökset majoi-
tusliikkeiden ja kansainvälisillä lentokentillä toimivien ravintoloiden oikeudesta sallia anniskelu anniskelusäännöksistä riippumatta. On tarpeetonta rajoittaa kansainvälisillä lentokentillä toimivien ravintoloiden aamuanniskelua tai kuohuviinitarjoilua hotellien aamiaisilla.

MaRa esittää, että lievemmassä rajoitustilassa ravintoloiden anniskelu tulee lopettaa klo 01.00 ja ravintoloiden tulee sulkea ovensa klo 02.00. Ovien sulkemisvaatimus ei kuitenkaan koske liikenneturvallisuuden kannalta tärkeitä liikenneasemien ravintoloita. Lailla ei ole tarpeen rajoittaa aamuanniskelua lentokentillä ja hotelleissa. Heti kun nämä rajoitukset eivät ole perustuslain edellyttämällä tavalla välttämättömiä, niistä tulee luopua.

Kiihtymisvaihe

Kiihtymisvaiheessa anniskelu päättyisi klo 22.00 ja ravintolat tulisi sulkea klo 23.00. Lisäksi ravintoloiden asiakaspaikoista saisi olla käytössä enintään puolet sisätiloissa.

Ravintolat ovat panostaneet huolellisesti omavalvontaan ja hygieniaan sekä asiakkaiden ja työntekijöiden turvallisuuteen. Hallituksen esitys asiakaspaikkojen määrän rajoittamisesta puoleen rajoittaa erittäin merkittäväällä tavalla ruokaravintoloiden, kahviloiden, liikenneasemien ravintoloiden ja majoitusliikkeiden aamiaisravintoloiden toimintaa. Etelä-Suomen aluehallintoviraston johtaja Riku-Matti Lehikoinen totesi tiedotustilaisuudessa 6.10.2020, että ravintolat ovat olleet korona-asioihin liittyvissä asioissa hyvin yhteistyökykyisiä eikä esimerkiksi ravintoloiden sulkemisiin ole tarvinnut juurikaan mennä.

Asiakkaat istuvat pääosin paikoillaan pöydän tai muun vastaavan tason ääressä. Tämän vuoksi korona-altistumisia ja koronatartuntoja ei ole MaRan tietojen mukaan ollut. Asiakaspaikkamäärän rajoittaminen on erittäin raju toimenpide. Erityisen ikävästi se iskee asiakaspaikkamääriltään pieniin ravintoloihin, joita ei pystytä pitämään auki, jos vain puolet asiakaspaikoista on käytössä.

Hallitus ja terveysviranomaiset eivät ole pyynnöistämme huolimatta esittäneet minkäänlaista selvitystä siitä, miten paljon korona-altistumisia ja koronatartuntoja on tullut pääasiallisesti ruokaa tarjoilevista ravintoloista. Syynä on se, ettei altistumisia ole ollut merkittävässä määrin puhumattakaan koronatartunnoista. Sääntely on perustuslainvastaista, koska näin raskaasti elinkeinovapauteen ja työntekijöiden oikeuteen tehdä työtä puuttuvat säännökset eivät ole oikeasuhtaisia ja välttämättömiä.

Anniskelun päättyminen jo klo 22.00 vaikeuttaisi merkittäväällä tavalla illalla ruokaa tarjoilevien ravintoloiden ja pubien toimintaa. Yöravintolatoiminnan se tekisi kokonaan mahdottomaksi. Tällekin rajoitustoimelle hallitus ja viranomaiset eivät ole pyynnöistämme huolimatta esittäneet selvitystä korona-altistusten ja koronatartuntojen määristä ruokaa pääasiallisesti tarjoavissa ravintoloissa ja pubeissa.

MaRa katsoo, että julkisuudessa esitetty kiihtymisvaiheen rajoitukset ovat suhteettoman ankaria ravintolayrityksille ja niiden työntekijöille. Näin rajut liiketoiminnan rajoitukset eivät ole välttämättömiä. MaRa esittää, ettei laissa tule säätää tällaisista rajoituksista. Laista tulee poistaa mahdollisuus rajoittaa ravintoloiden asiakaspaikkamääriä. Oikeasuhtaiset aikarajoitukset, vaatimukset istumapaikasta, omavalvonnasta, tehostetusta hygieniasta sekä turvallisuudesta ovat asiakkaiden turvana.

Rajoitustoimista aiheutuvien vahinkojen kompensoiminen

Rajoitustoimista aiheutuu ravintolayrityksille taloudellista vahinkoa. Valtion tulee korvata ravintolayrityksille aiheutuneita vahinkoja. Korvausjärjestelmän tulisi olla yksinkertainen, kohdella ravintoloita tasapuolisesti, vertailujakson tulisi olla riittävän pitkä ja maksatuksen tulisi olla nopeaa.

Kuulemisesta annettu palaute

Lakiesityksen kohdassa 6 todetaan, että kokonaisuutena ravintoloita koskevaa koronalainsäädäntöä voi pitää onnistuneena. Sosiaali- ja terveysministeriö otti nyt voimassa olevaa lakia säädettäessä etukäteen yhteyttä MaRaan ja kertoi, että ravintoloiden avaaminen edellyttää omavalvontaa, asiakkaiden ohjaamista ja tehostetun hygienian noudattamista. MaRan asiantuntijoista ja yritysten edustajista koottu ryhmä kykeni siksi laatimaan omavalvontaohjeen ja asiakkaiden ohjaamisessa käytettävät infokyltit ennen lain ja sen nojalla annettavan asetuksen voimaantuloa. Ohjeet tehtiin viikon aikana kolmella kielellä. Ohje ja kyltit lähetettiin ravintolayrityksille heti, kun valtionneuvoston asetus ravintoloiden avaamisesta vahvistettiin. Lain valmisteluprosessi ja omavalvonnan korostaminen tekivät lainsäädännöstä toimivan kokonaisuuden.

Lakiesityksen 6 kohdassa todetaan myös, että jos toimialan yrityksiä suljetaan uudelleen kokonaan, yrityksillä ei ole enää kykyä sopeutua tilanteeseen, ja seurauksena on konkurssiaallon alkaminen. MaRa antoi lakiesitykseen myös tämän palautteen, koska liitto halusi korostaa, että jatkossa käytettävien rajoitusten välttämättömyyttä on harkittava tarkkaan, jos halutaan turvata toimialan yritysten elinkelpoisuus myös tulevina vuosina.

Tartuntatautilain määräaikaisen muutoksen jatkaminen

Tartuntatautilain määräaikainen muutos tuli voimaan 30.6.2020 ja ravitsemistoiminnan väliaikaista rajoittamista koskevat säännökset ovat voimassa 31.10.2020 saakka. Hallituksen esityksen tarkoituksena on jatkaa määräaikaisista sääntelyä ilman katkoksia 1.11.2020 lähtien. Lakiesityksessä todetaan, että säädösehdotuksesta on jätetty kirjalliset lausunnot pyytämättä, koska kysymys on väliaikaisesta ja epidemiatilanteesta riippuvan sääntelyn jatkamisesta. Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry katsoo, että lausuntojen pyytämättä jättämiseen on ollut perusteltu syy. MaRa on saanut tilaisuuden kertoa näkemyksensä tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ilman lausunnotmenettelyäkin.

Tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentin mukaan ravitsemisliikkeen saisi avata asiakkaille aikaisintaan kello 6 ja liike olisi suljettava ravitsemistoiminnan asiakkailta viimeistään kello 23. Anniskelu saataisiin aloittaa aikaisintaan kello 9 ja anniskelu olisi lopetettava viimeistään kello 22. Pykälän 3 momentin mukaan ravitsemisliikkeen sisätilassa saisi samanaikaisesti oleskella enintään puolet anniskeluluvassa tai rakennussuunnitelmassa mainitusta suurimmasta mahdollisesta asiakasmäärästä. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeitä koskevista vel-

voitteista ja rajoituksista. Jos laissa mainitut rajoitukset eivät ole välttämättömiä tartuntataudin leviämisen estämiseksi, asetuksella voidaan ottaa käyttöön laissa mainittua lievemmat rajoitukset.

Tartuntatautilain 58 a §:ssä mainitut tiukimmat mahdolliset rajoitukset ovat niin ankaria, että niiden käyttöön ottamisella käytännössä kielletään yöravintoloiden toiminta. Myös pienet ruokaravintolat, kahvilat ja liikenneasemat joutuvat harkitsemaan tarkasti, voiko toiminta olla kannattavaa ja kannattaako ravintolaa avata lainkaan. Tämä voi johtaa monen ravintolan toiminnan loppumiseen, koska ravintolayritykset menettivät taloudelliset puskurinsa, kun ravintolat suljettiin keväällä kokonaan. Ravintolayritysten talous ei kestä enää liiketoiminnan sulkemista tai merkittävää rajoittamista.

Julkisessa keskustelussa on ihmetelty, että konkurssien määrä ei ole juurikaan kasvanut. Ravintola-alalla tähän on selkeä syy. Yritykset sulkevat toimipisteitään, mutta pyrkivät vielä säilyttämään kannattavimman osan toimintaansa. Ravintolayritykset pyrkivät välttämään konkurssia myös siksi, että anniskelulupaa myönnettäessä arvioidaan yrityksen ja yrittäjien luotettavuutta. Luotettavuusarviointi oli vanhan alkoholilain aikana tiukkaa, ja ravintolayritykset pelkäävät edelleen, että velkainen konkurssi voi johtaa siihen, että yrittäjät menettävät luotettavuutensa anniskelulupaa haattaessa. Siksi ravintola-alalla on tavallista, että taloudellisiin vaikeuksiin joutunut yritystoiminta lopetetaan muuten kuin hakeutumalla konkurssiin.

Valtioneuvoston asetuksessa on edellytetty, että ravintola-asiakkailla on istumapaikka pöydän tai sitä vastaavan tason äärellä. Tämä vaatimus on käytännössä leikannut yöravintoloiden ja erilaisten kokouspaikkojen asiakaspaikat jopa puoleen. Istumapaikkojen sijoittelulla asiakkaat on voitu jakaa tiloihin niin, että omavalvonta ja etäisyyksien pitäminen sekä tungoksen välttäminen on onnistunut hyvin.

MaRa katsoo, että vaatimus istumapaikasta on riittävä rajoitus, eikä laissa tarvita mahdollisuutta rajoittaa ravitsemisliikkeen suurinta mahdollista asiakasmäärää. Suurimman mahdollisen asiakasmäärän rajoittamisella rajoitetaan ruokaravintoloiden, kahviloiden, liikenneasemien ja hotellien aamiaisravintoloiden toimintaa. Niiden asiakkaat ovat ymmärtäneet, että vieraisiin henkilöihin ja seurueihin on pidettävä etäisyyttä. Tämä onnistuu helposti pysyttelemällä omassa pöydässä. Ravintola pystyy hallitsemaan tilanteen pöytien sijoittelulla, ohjeilla ja hygieniasta huolehtimalla. MaRa katsoo, että ruokaravintoloiden, kahviloiden, liikenneasemaravintoloiden ja hotellien aamiaisravintoloiden toiminnan rajoittaminen asiakaspaikkamäärää vähentämällä ei ole välttämätöntä koronapandemian torjumiseksi.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Veli-Matti Aittoniemi

varatoimitusjohtaja

